

élő történelem

KATONAÉLETA MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN

– a kézdivásárhelyi MÁTHÉ GÁBOR visszaemlékezései –

A 97 éves Máthé Gábor – Gabi bácsi, ahogy mindenki ismeri – a Vigadó Múvelődési Ház közvetlen szomszédságában, annak jobb oldalán, ifj. Kupán József örmény kereskedő 1899-ben épített emeletes házában lakik. Idős kora ellenére úgy emlékszik a régi eseményekre, mintha tegnap történtek volna. Szívesen mesél az életéről, de én elsősorban a második világháborús élményeiről faggattam.

1921. május 20-án születtem Mihálcfalván, az akkori Alsó-Fehér megyében. Nagypapám jószágintéző volt gróf Wesselényi Ferenc két faluban lévő birtokán, Mihálcfalván és Obrázsán. Wesselényi gróf Kolozsváron lakott, csak időnként látogatta meg két vidéki birtokát. Az impériumváltás után, 1922-ben nagyszüleimnek el kellett költözniük onnan, mivel egy éjszaka valakik belőtek az ablakukon. A faluban ők voltak az egyetlen magyar család, és az eset után veszélyeztetve érezték magukat. Nagypapám elment Maniu Gyulához (Iuliu Maniu román politikus, volt miniszterelnök), aki akkor Gyulafehérváron tartózkodott, és előadta neki a panaszát. Maniu magához hívatta az ottani őrsparancsnokot, és kiadta parancsba neki, hogy a fejével játszik, ha ezt a magyar családot valami baj éri. Ettől ők még ugyanúgy féltek, és jobbnak látták hazaköltözni Sepsiszentgyörgyre. Édesapám Sósmezőn volt tizenhét esztendeig jegyző, 1922-ben jött el onnan, majd Hidvégre és Futásfalvára került a család. Én Hidvégen és Futásfalván végeztem az elemi iskolát, az utóbbi helyen édesapám jegyző, édesanyám, leánynevén Andrásy Ilona pedig tanítónő volt. 1932-ben kerültem az akkori kantai Római Katolikus Főgimnáziumba.

Szolgálat a légvédeleminél

1942. október 15-én vonultam be Kolozsváron a Magyar Királyi Légvédelmi Erőkhöz. Ott kaptam volna a szükséges kiképzést. Szerencsém volt, kisebb betegség miatt kórházba kerültem, és így nem részesültem fegyveres kiképzésben. Amikor meggyógyultam, azonnal az ellátást intéző GH-hoz (Gazdasági Hivatal) kerültem számvivőnek. Elvégeztettek velem egy tanfolyamot, és ott dolgoztam 1944 januárjáig, amikor áthelyeztek Csíkszeredába, ahol a 79-es bevonulási központhoz tartoztunk. Nemesdi Ernő őrnagy volt a parancsnokom, aki azelőtt Kézdivásárhelyen textilkereskedő volt, és a végtelenségig úriember. Az anyaországi tiszteket nem nagyon szerettük, mert, magyarul mondva, valósággal lenézték a székelyeket. Ott voltunk szeptember 8-ig, amikor parancsba kaptuk, hogy menjünk ki vidékre, és szedjük össze a leventéktől a fegyvereket. Egy magyarországi őrmesterrel el is indultunk, de

Ozsdolánál és Esztelneknél már bejöttek a szovjetek. Én hazaléptem megnézni, hogy vannak édesanyámék, de eszembe sem jutott lemaradni, hogy ne menjek vissza a hadsereghez, mert már itt voltak a szovjetek. Amikor mentünk vissza egy teherautóval, alkalmival Csíkszeredába, Oltszemnél légítámadás ért. Málnásfürdőt és a vasutat bombázták kisebb szovjet pléhbombákkal. Egykettőre leszálltunk a teherkocsiról, és berohantunk a kukoricásba. Soha el nem felejtem, hogy az anyaországi őrmesterrel szemben feküdtünk, a fejemet beástam valamennyire a földbe, és csak annyit mondtam neki, bármi is történik, ne írja meg. A bombák tőlünk tíz méterre csapódtak a kukoricásba, de ép bőrrel megúsztuk a légítámadást, közülünk senki sem sérült meg. Szerencsésen átestem az első tűzkeresztségen. Légvédelmi ágyúval a németek is lőtték a szovjet repülőket, de egyet sem találtak el. Gond nélkül megérkeztünk Csíkszeredába, ahol – tekintettel arra, hogy a harcok már az Úz-völgyében folytak – összeszedtek néhányunkat azzal a megbízatással, hogy hozzunk el egy légvédelmi ágyút, mielőtt az a szovjetek kezére kerülne. Egy csárda mellett volt a légvédelmi ágyú. El is indultunk. Menet közben a sógorommal is összeláloztunk, idősebb ember volt, sápadt és sáros. Azt tanácsolta, ne menjünk sehová, mert a szovjetek mindenfelé aknavetőkkel lőnek. Az ágyút sikerült vala-

Máthé Gábor édesanyja, Andrásy Ilona tanítónő

milyen vontatóval bevinni Csíkszeredába, ahol a központban fel is állították. Szeptember 8-i dátummal kitüntetés kaptam, első fokozatú koszorús és kardos tűzkereszttel tüntették ki a légvédelmi ágyúért. Magát a kitüntetést soha nem kaptam meg,

Máthé Gábor (középen) Benedek Farkas Péter és Székely Zsolt rendtársaival

csak a kitüntetésről szóló iratot őrzöm a mai napig. A felderítő repülőkre nem lőttek, és a szovjet gépek sem bombázták akkor Csíkszeredát. Amíg ott voltam, megúsztam légítámadás nélkül.

A második világháború végnapjai

Szeptember 10-én parancsba kaptuk, hogy vonuljunk vissza. Gyalogosan indultunk át a Hargitán. Szentegyházásfalvára érkeztünk másnap hajnalban, ahol csűrökben húzódtunk meg, és kipihentük az út fáradalmait. A magyarországi százados – aki nekünk közvetlen parancsnokunk volt – bútorát menekítették ki egy teherkocsin, arra mi is felcsepesztettünk. Dédáig mentünk, ahol bevártuk az alakulatunkat. Dédán egy olyan vagonba pakoltak fel, amely tele volt német légvédelmi lövedékekkel, amit már nem vittek ki a frontra, hanem visszairányították Németország felé. Körülbelül százan lehettünk akkor ott, a légvédelmi alakulatunk egy kisebb katonai egység volt. Azzal a szerelvényrel szinte Debrecenig mentünk. Mielőtt beértünk Debrecenbe, nagyszabású légítámadást intéztek a szovjetek, szétbombázták az állomást, ezért a vonatok a mezőben vesztegeltek. Meg kellett várniuk, míg helyreáll a vasúti forgalom, s csak azután indulhattunk tovább Budapest felé, ahová októberben érkeztünk meg, a pontos napot már nem tartom észben. A Honi Légvédelmi Központ parancs-

noksága kivezényelt Marcaltó községbe, ahová október 25-én érkeztünk meg. Egy negyvenöt szobás Esterházy-kastélyban szállásoltak el, ami egy hetvenholdas park közepén állt. Az addig ott lakó gróf már kimenekült Németországba. A kastély akkor még rendezett volt. A mi feladatunk abból állt, hogy riasztani kellett távirókészüléken és telefonon keresztül, hogy ennyi és ennyi repülőgép ebből és ebből az irányból közeledik. Fegyverzetünk egy oldalpisztolyból állt, nem voltunk harcoló alakulat. Marcaltón (község Veszprém megyében) voltunk 1945. március 25-ig, amikor kiadták a parancsot a visszavonulásra.

Amerikai, majd szovjet hadifogságban

Szép magyar hazánk országhatárát április 4-én léptük át Sopronkőhidánál, és megérkeztünk Ausztriába, ahol az osztrákok nagyon durván fogadtak. Az Enz folyón keltünk át, és szerencsénk volt azzal, hogy a parancsnokunk nagyon rendes magyarországi százados volt, aki azért igyekezett továbbhaladni, hogy ne kerüljünk a szovjetek karmaiba. Ausztriában Linzig mentünk, ahová május 5-én érkeztünk meg. Linz amerikai fennhatóság alá került. Egy hatalmas, félig kész építőtelepre vitték a magyar hadifoglyokat. Jól bántak velünk. Ott egy-két hónapot töltöttünk, majd visszakerültünk Budapestre, ahol a Keleti pályaudvaron vártuk az Erdély-

be induló vonatokat. Egyik barátommal bementem a városba körülnézni. Ahogy sétáltunk, szembejött velünk egy pufajkás alak egy géppisztolyos katona kíséretében. Elhaladtak mellettünk, de mi nem köszöntünk. Megállítottak, hogy nem tisztelgettünk a tábornok elvtársnak. Bekísértek a parancsnokságra, de rövid idő múlva és sok magyarázkodás után elengedtek. Nem élveztük sokáig a szabadságot, mert hamarosan ismét elkaptak a szovjetek, és Kijevig hurcoltak hadifogolyként. Szerencsémre csak fél évig voltam szovjet hadifogságban, egy Kijev melletti farmon dolgoztam. Kaptam egy tályagos tüdőgyulladást, amiért nem vittek tovább Szibériába, hanem hazaengedtek.

Kuláklistán

1946 áprilisában kerültem haza Csernátónba, ahol a szüleim nagy örömmel fogadtak. Egész életemben a családommal együtt hálás vagyok id. Bertalan János doktornak, hiszen ő mentette meg az életemet. Huszonegy napig kezelte, amíg meggyógyultam. Őrmesterként szereltem le. A fél éves hadifogságért 98 lejes nyugdíjpótlékot kapok havonta a román államtól. Hárman voltunk testvérek, és megsegített az Isten, mindhárman szerencsésen hazakerültünk a frontról. Jenő bátyám főkönyvelő volt, a másik bátyám, Ödön tanító a történelmi Szilágy megyében, Sülemeden lakott, románok között, szerették is őt, tökéletesen beszélte a nyelvüket, de valaki feljelentette, és ezért a földvári haláltáborban szenvedett heteken keresztül. Nagy szerencséjére a főhadnagyot – a régi román időben Csernátónban volt román tanító, Buletinek hívták, Csernátónból is nősült – édesanyámék megkeresték feltarisznyázva, így kiszabadult a pokolból. Mellette halt meg a futásfalvi Bardócz Mózes (1907-1945) római katolikus mártír plébános. Agyonéhezettették a foglyokat, és a hastífusz is szedte áldozatait. Szüleim idős emberek lévén, át kellett vennem tőlük a gazdaságot, egy kis földünk is volt, amiért hamarosan, 1951-ben a „népi hatalom” kulákká nyilvánított, és csak 1958-ban szabadultam meg a kulákságtól. Bekerültem a fogyasztási szövetkezetbe, ahol huszonöt évet dolgoztam le, onnan mentem nyugdíjba 1981-ben. 2017. július elsején az Erdélyi Vitézi Rend tagjai közé fogadott, és a sepsiszentgyörgyi Vártemplomban avattak vitézzé. 2017. december 9-én ugyancsak Sepsiszentgyörgyön vitéz Székely Zsolt, az Erdélyi Vitézi Rend főkapitánya a II. Világháborús Emlékéremmel tüntetett ki.